

Allvarlig kritik mot en rådman vid Skaraborgs tingsrätt och kritik mot lagmannen vid tingsrätten för långsam handläggning av fyra tvistemål

Beslutet i korthet: Vid JO:s inspektion av Skaraborgs tingsrätt i oktober 2013 upptäcktes fyra tvistemål som kom in till tingsrätten i augusti 2010 och som i princip inte hade handlagts av tingsrätten. Den rådman som hade ansvaret för målen får allvarlig kritik. Tingsrättens lagman får kritik för sin underlåtenhet att agera för att få målen handlagda och avgjorda.

Initiativet

Under min inspektion vid Skaraborgs tingsrätt den 15–17 oktober 2013 uppmärksammades handläggningen av fyra återförvisade tvistemål. Målen hade nummer T 3523-10–T 3526-10.

I protokollet från inspektionen antecknades följande: Den 15 januari 2010 avvisade tingsrätten karendens talan i fyra tvistemål. Den 26 augusti samma år undanröjde Göta hovrätt tingsrättens beslut och återförvisade tvistemålen till tingsrätten för fortsatt behandling. Tingsrätten hade därefter inte vidtagit några åtgärder med anledning av hovrättens beslut. Vid inspektionen upplystes JO om att den numera tjänstlediga rådmannen AA varit ansvarig för målen enligt 15 § förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion, TI, t.o.m. utgången av augusti 2013 och att lagmannen BB varit ansvarig sedan den 1 september 2013.

Jag beslutade att ta upp tingsrättens handläggning av de fyra tvistemålen till utredning i ett särskilt ärende.

Utredning

Dagboksblad och samtliga handlingar i de fyra återförvisade tvistemålen hämtades in och granskades.

På grund av vad som hade kommit fram fann jag därefter anledning att anta att tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken hade begåtts. Jag beslutade därför att inleda en förundersökning om sådant brott.

Under förundersökningen hölls förhör med rådmannen AA. Vid förhöret delgavs han misstanke om tjänstefel. Han bestred ansvar för brott. Det hölls även förhör enligt 23 kap. 6 § rättegångsbalken, RB, med lagmannen BB. Vidare hämtades vissa handlingar in från Skaraborgs tingsrätt.

AA uppgav under förhöret bl.a. följande om handläggningen av målen:

När de fyra målen kom in gjorde han en inledande granskning av handlingarna. Han kände till käranden sedan tidigare. Hon hade varit part i ett stort antal mål vid tingsrätten. Han noterade att några av målen verkade gälla samma sak eller åtminstone närliggande förhållanden. Något mål verkade lite enklare, men han bedömde det som mest lämpligt att handlägga målen gemensamt. Han gjorde vidare den preliminära bedömningen att målen sannolikt skulle kunna avvisas eller avgöras på handlingarna som uppenbart ogrundade. Han tror att han hade behövt ta fram och gå igenom de gamla målen, omkring 25 stycken, för att komma fram till hur han skulle gå vidare. Han gjorde dock inget mer med målen förrän under sommaren 2011 då han bad en notarie titta på målen och komma med ett åtgärdsförslag. Notarien gav honom senare en muntlig föredragning, men han ansåg inte att han fick något bra underlag för att gå vidare med handläggningen. Därefter vidtog han inte några åtgärder med målen förrän under sommaren 2013 inför det att han skulle sluta på tingsrätten. Då gick han igenom målen på nytt och upprättade i samband med det ett åtgärdsförslag för två av målen. Han överlämnade sedan målen till lagmannen i slutet av augusti 2013. Han är medveten om att målen blev liggande alldeles för länge.

AA uppgav vidare under förhöret följande om sitt arbete på tingsrätten och sina kontakter med lagmannen om målens handläggning:

Fram till den 1 mars 2011 var tingsrätten förlagd till tre orter. När målen kom in till tingsrätten arbetade han på den s.k. Skövdeenheten. Han var samordnare där och deltog även i en arbetsgrupp som planerade inför sammanslagningen av tingsrätten. När tingsrätten samlokaliseras den 1 mars 2011 blev han enhetschef. Han fick då personalansvaret för åtta domstolssekreterare och var i övrigt samordnare för domare och notaries på enheten. Han ingick även i tingsrättens ledningsgrupp. Utöver detta var han lärare på och senare även kursledare för en regional notariekurs som hölls tre gånger per år under tre dagar. En gång per år runt sommaren hade lagmannen ett möte med alla domare och gick igenom gamla tvistemål. Domarna fick då frågor om sina äldsta mål. Lagmannen frågade honom vid dessa möten vad som hände med målen. Sådana möten hölls 2011, 2012 och 2013. Vid alla tillfällen svarade han att han trodde att målen skulle kunna avgöras på handlingarna och att han ännu inte hade hunnit med dem men att han skulle försöka göra det. Lagmannen nöjde sig med dessa besked. Det kan också hända att hon frågade honom om målen någon gång mellan dessa möten. Det är dock inte något som han minns. Hon nöjde sig alltid med de besked som hon fick. Hon vidtog inte några andra åtgärder och hade inte något särskilt möte med honom om just dessa mål. Hans arbete som

enhetschef var periodvis mycket krävande och gjorde att han bl.a. hade svårt att hinna med sina gamla mål. Från mitten av 2012 och framåt var situationen oerhört ansträngd. Det blev konflikter på arbetsplatsen, och två domare på hans enhet blev långtidssjukskrivna under hösten 2012 samtidigt som de hade en vakans på domarsidan. Vid ett medarbetarsamtal under våren 2013 framförde han därför att han inte ville vara enhetschef längre. Han och lagmannen diskuterade då hans situation. De gick dock inte in särskilt på dessa mål. Lagmannen erbjöd sig att hjälpa honom att komma till rätta med situationen så att han kunde fortsätta som enhetschef. Hon sa att han kunde lämna mål och ärenden som var uppsatta av notarier till henne. Han lämnade dock aldrig över några mål till henne, och hon följde inte upp frågan ytterligare. Han bad inte heller om någon annan form av hjälp eller avlastning trots att han arbetade oerhört mycket.

BB uppgav under sitt förhör bl.a. följande:

Tingsrätten hade arbetsplatsträffar varannan onsdag. Domarmöten hölls en gång per månad, och det var då som hon gick igenom gamla mål med domarna. Inför dessa möten tog hon ut rotellistor och gav till domarna. Vid domarmötet fick domarna redogöra för varför ett mål var gammalt och vilka problem som fanns. Domstolen hade och har alltjämt ett s.k. rotelsystem för tvistemål och ärenden. Varannan vecka hade domstolen också ledningsgruppsmöten. Hon får inte ta ett mål från en domare som inte går med på det, eftersom det är den domarens mål. Hon kan alltså inte lotta om mål till någon annan domare. Hon och AA hade många diskussioner om de aktuella målen. Han var mycket väl medveten om att han hade en del gamla mål. De pratade aldrig om att ta in en pensionerad domare för att avverka dessa mål eftersom han ville ha dem kvar. I hans roll som samordnande enhetschef sågs de dagligen. Käranden i målen har inte hört av sig till henne och begärt förtur i handläggningen av målen. Hon hade tidigare avvisat två av de återförvisade tvistemålen, och hon visste därför vad målen handlade om. Domstolen hade inga målbalanser, så arbetssituationen var ganska bra. De hade en extra fiskal, och de använde pensionerade domare i stor utsträckning. AA ställde upp när det behövdes extra hjälp; han var oerhört lojal. Hon hade valt honom som enhetschef för att han var den klart bäste. Han gillade att ha förhandlingar, men man kunde få jaga på honom ibland om sådant som skulle avgöras på handlingarna. Den rotelansvarige har det fulla ansvaret för att alla beslut fattas i målen, att bereda målen och att målen sätts ut till förhandling. Lagmannen har det yttersta ansvaret för att målen får en bra och effektiv genomströmning på domstolen.

Under förundersökningen framkom att käranden i de fyra tvistemålen hade återkallat sin talan sedan tingsrätten återigen hade börjat handlägga målen efter JO:s inspektion. Tingsrätten skrev av målen från vidare handläggning genom ett beslut den 25 februari 2014.

Med hänsyn till vad som kom fram under utredningen fann jag inte längre någon anledning att fullfölja förundersökningen. Jag beslutade därför den 17 september 2014 att lägga ned den.

Ärendet remitterades därefter till tingsrätten för upplysningar och yttrande över följande frågeställningar:

1. Vilken kännedom hade lagmannen BB haft om målens handläggning, och vilka åtgärder hade hon vidtagit för att skaffa sig kännedom om detta?
2. Vilka överväganden hade lagmannen gjort, och vilka åtgärder hade hon vidtagit med anledning av vad hon kände till om målens handläggning?
3. Tingsrättens bedömning av hur handläggningen av målen överensstämde med rättens skyldigheter enligt 42 kap. 6 § RB.
4. Tingsrättens bedömning av hur lagmannen hade uppfyllt sitt ansvar när det gällde handläggningen av målen.

Tingsrätten (lagmannen BB) gav in följande remissvar:

1. Jag har haft god kännedom om målen då dessa kommit upp var gång det skett en genomgång av gamla mål. Genomgångar har skett regelbundet varje halvår.
2. Jag har åtskilliga gånger talat med ansvarig rådmann om målen och han har lovat att ta tag i dem. Rådmannen har erbjudits att lämna över mål till mig eller annan domare men inte medgett detta.
3. Handläggningen stämmer givetvis inte med rättegångsbalkens regler. Det bör dock anmärkas att den aktuella parten drivit en stor mängd likartade mål vid tingsrätten där man svårligen kunnat reda ut vad som yrkats och på vilka grunder.
4. Så här i efterhand kan jag säga att jag borde ha agerat starkare antingen genom att ge rådmannen en viss tidsram inom vilken han skulle ha vidtagit åtgärder eller lottat om målen till annan domare.

Därefter remitterades ärendet till AA för upplysningar om handläggningen av målen och om de kontakter som han hade haft med lagmannen om målens handläggning.

AA gav in följande yttrande:

Jag har uppmanats att lämna upplysningar om handläggningen av fyra tvistemål och om de kontakter som jag hade med lagmannen om målens handläggning. Jag var tidigare misstänkt för tjänstefel avseende handläggningen av målen och förhördes den 14 maj 2014 av en utredare vid polisen och en chefsåklagare. Under detta förhör, som bifogats remissen, lämnade jag alla de uppgifter jag har om målens handläggning och om mina kontakter med lagmannen härom. Genom remissen har jag nu även fått ta del av ett förhör med lagmannen och lagmannens yttrande i detta ärende. Jag kan konstatera att vi har olika uppfattning om vissa saker, bl.a. om hur ofta frågan om målens handläggning kom upp oss emellan. Jag vidhåller dock de uppgifter jag redan har lämnat.

Bedömning

Rådmannens handläggning av målen

Sedan den 1 januari 2011 finns i regeringsformen, RF, ett uttryckligt krav på att en rättegång ska genomföras inom skäligen tid (2 kap. 11 § andra stycket). Sedan

tidigare föreskrivs det i 42 kap. 6 § tredje stycket RB att rätten ska driva förberedelsen av ett mål med inriktning på ett snabbt avgörande.

De fyra tvistemålen kom in till tingsrätten den 27 augusti 2010 sedan Göta hovrätt hade återförvisat dem för fortsatt behandling. Rådmannen AA blev då ansvarig för målen. Den 1 september 2013 tog lagmannen BB över ansvaret. Såvitt framgick av akterna och tingsrättens verksamhetsstöd Vera hade tingsrätten vid tidpunkten för JO:s inspektion i oktober 2013 inte vidtagit en enda handläggningsåtgärd i målen.

AA har under förundersökningen uppgett att målen efter en snabb inledande granskning blev liggande under nästan ett år innan han bad en notarie att titta på dem under sommaren 2011. När notarien redovisade resultatet av sitt arbete gjorde AA bedömningen att han fortfarande inte hade ett tillräckligt underlag för att gå vidare med handläggningen av målen. Målen blev då återigen liggande utan att några åtgärder vidtogs. Under sommaren 2013 gick AA igenom målen inför det att han skulle lämna sitt arbete på tingsrätten. Inte heller den genomgången ledde till att han vidtog någon konkret handläggningsåtgärd.

Det är naturligtvis helt oacceptabelt att en domare under en så lång tid som tre år i stort sett helt underlåter att handlägga ett mål som han eller hon har ansvaret för. I det här fallet är det särskilt allvarligt, eftersom det är fråga om mål som tingsrätten tidigare handlagt och som hovrätten återförvisat till domstolen för fortsatt behandling. AA borde därför ha prioriterat dessa mål och betraktat dem som förtursmål med krav på skyndsam handläggning. Om det var hans uppfattning att arbetssituationen var sådan att han inte kunde handlägga målen, har det varit hans skyldighet att tydligt påtala detta för lagmannen (se JO 2008/09 s. 42, dnr 1677-2006). Det har han inte gjort. AA förtjänar allvarlig kritik för sin bristfälliga – och under långa perioder obefintliga – handläggning av målen.

Lagmannens ansvar

En domstolschef har ett ansvar för tingsrättens verksamhet och ska se till att verksamheten bedrivs författningsenligt och effektivt (1 § TI). Grunderna för fördelningen av arbetsuppgifterna och de övriga bestämmelser som behövs för verksamheten i tingsrätten ska framgå av arbetsordningen (8 § TI). Enligt arbetsordningen för Skaraborgs tingsrätt ska lagmannen hålla sig underrättad om arbetsbelastningen på de olika enheterna bl.a. genom att regelbundet hämta in uppgifter om arbetsbalanserna på de olika rotlarna och i övrigt vidta de åtgärder som arbetsläget påkallar, exempelvis genom omfördelning av mål (avsnitt 4.1).

JO har i flera ärenden betonat vikten av att en tingsrätt har fungerande rutiner för kontroll av äldre mål och ärenden som inte är avgjorda och har konstaterat att ansvaret för att det finns ett sådant kontrollsystem ytterst vilar på lagmannen i egenskap av chef för domstolen (se t.ex. JO 1991/92 s. 35, JO 1992/93 s. 48 och JO 2008/09 s. 42). JO har uttalat att sådan kontroll som regel utövas genom

att lagmannen, eller i förekommande fall en chefsrådman, med viss regelbundenhet tillsammans med var och en av domarna i domstolen har s.k. rotelgenomgångar, då särskilt äldre mål och ärenden ska uppmärksammas.

En domstolschef som inte får en tillfredsställande förklaring till att ett mål eller ärende inte har avgjorts inom skäligen tid kan, och bör, utöva sitt chefskap genom att diskutera den uppkomna situationen med den ansvariga domaren.

Domstolschefen är skyldig att vidta nödvändiga åtgärder, t.ex. att erbjuda domaren en lättnad i arbetsbördan antingen genom en begränsning i tilldelningen av nya mål eller genom en möjlighet att lämna över mål till en annan domare. Som JO tidigare har uttalat kan domstolschefen i en sådan situation också omfördela ansvaret för tilldelade mål även utan den ansvariga domarens samtycke. Det bör dock självfallet föregås av förutsättningslösa och öppna diskussioner om hur den uppkomna situationen kan lösas (se JO 2008/09 s. 42).

BB och AA har lämnat lite olika uppgifter om de kontakter som de haft om handläggningen av de fyra tvistemålen och AA:s arbetssituation i övrigt. Jag finner det inte meningsfullt att vidta ytterligare utredningsåtgärder i den delen utan utgår i min fortsatta bedömning av BB:s agerande från de uppgifter som hon själv har lämnat i sitt förhör och i remissvaret till JO.

Av dessa uppgifter framgår att BB löpande och åtminstone varje halvår har hållit sig underrättad om de aktuella tvistemålen handläggning. Hon har under lång tid nöjt sig med AA:s besked om att han skulle ta tag i målen. När det visade sig att handläggningen av målen trots det inte gick framåt erbjöd hon honom att lämna över andra mål till henne eller till någon annan domare, men AA medgav inte detta. Om AA inte var villig att lämna ifrån sig några mål och de gamla tvistemålen alltjämt inte drevs framåt, borde BB ha vidtagit andra åtgärder för att se till att målen blev handlagda. Det hade kunnat ske genom att AA fick andra lättnader i arbetsbördan. Om det inte hade fått någon effekt eller inte hade godtagits av AA, borde BB ha lämnat över ansvaret för målen till en annan domare. BB vidtog inte några sådana åtgärder. Inte heller undersökte hon på ett tydligt sätt anledningen till att dessa återförvisade mål blev liggande. BB har alltså inte fullgjort sina skyldigheter att agera för att få målen handlagda och avgjorda. Hon förtjänar därför kritik.

Ärendet avslutas.